

© Peti Wiskemann

Karta Edukacji Obywatelskiej i Edukacji o Prawach Człowieka Rady Europy

COUNCIL OF EUROPE CONSEIL DE L'EUROPE

Karta Edukacji Obywatelskiej i Edukacji o Prawach Człowieka Rady Europy

Przyjęta w ramach Zalecenia Rec(2010)7 Komitetu Ministrów

Wprowadzenie

Edukacja odgrywa zasadniczą rolę w promowaniu podstawowych wartości Rady Europy: demokracji, praw człowieka oraz rządów prawa, a także zapobieganiu naruszeniom praw człowieka. Co więcej, edukacja jest w coraz większym stopniu postrzegana jako środek hamujący przemoc, rasizm, ekstremizm, ksenofobię, dyskryminację i brak tolerancji. Wzrost świadomości w tym zakresie został odzwierciedlony poprzez przyjęcie Karty Edukacji Obywatelskiej i Edukacji o Prawach Człowieka Rady Europy przez 47 Państw Członkowskich w ramach Zalecenia Rec(2010)7 Komitetu Ministrów. Karta została opracowana w wyniku szeroko zakrojonych kilkuletnich konsultacji, nie jest dokumentem wiążącym. Będzie ona ważnym punktem odniesienia dla wszystkich osób zajmujących się edukacją obywatelską oraz edukacją o prawach człowieka. Spodziewane jest również, że Karta wskaże kierunki i doprowadzi do podejmowania właściwych działań w Państwach Członkowskich, a także upowszechniania dobrych praktyk oraz podnoszenia standardów w Europie i poza nią.

Karta Edukacji Obywatelskiej i Edukacji o Prawach Człowieka Rady Europy

Przyjęta w ramach Zalecenia Rec(2010)7 Komitetu Ministrów

Rozdział I – Postanowienia ogólne

1. Zakres

Niniejsza Karta dotyczy edukacji obywatelskiej i edukacji o prawach człowieka zgodnie z definicją zawartą w pkt 2. Nie odnosi się ona bezpośrednio do powiązanych z nią obszarów takich jak: edukacja międzykulturowa, edukacja równych szans, edukacja na rzecz zrównoważonego rozwoju i edukacja dla pokoju, poza tymi, w których się pokrywają i wchodzi w interakcję z edukacją obywatelską i edukacją o prawach człowieka.

2. Definicje

Na użytek niniejszej Karty:

a. „Edukacja obywatelska” oznacza edukację, szkolenia, podnoszenie świadomości, informowanie oraz działania, których celem jest wyposażenie uczących się w wiedzę,

umiejętności oraz kształtowanie ich postaw i zachowań mających wzmacniać realizację oraz obronę praw i obowiązków, poszanowanie różnorodności wraz z odgrywaniem aktywnej roli w społeczeństwie demokratycznym przy jednoczesnym promowaniu i ochronie demokracji oraz rządów prawa.

b. „Edukacja o prawach człowieka” oznacza edukację, szkolenia, podnoszenie świadomości, informowanie oraz działania, których celem jest wyposażenie uczących się w wiedzę, umiejętności oraz kształtowanie ich postaw i zachowań służących wzmocnieniu udziału tych osób w działaniach na rzecz budowania i obrony powszechnej kultury praw człowieka w społeczeństwie, mając na uwadze promowanie i ochronę praw człowieka i podstawowych wolności.

c. „Edukacja formalna” oznacza ustrukturyzowany system kształcenia i szkolenia zaczynający się od poziomu przedszkolnego i podstawowego, poprzez szkoły gimnazjalne i ponadgimnazjalne¹ aż po uniwersytet. Z zasady odbywa się w ramach instytucji kształcenia ogólnego i zawodowego, oraz prowadzi do uzyskania świadectwa.

1. W polskim systemie edukacji nie funkcjonuje pojęcie szkoły średnie (secondary schools), istnieją szkoły podstawowe, gimnazjalne i ponadgimnazjalne.

d. „Edukacja nieformalna” oznacza wszelkie, realizowane poza edukacją formalną zaplanowane formy edukacyjne, opracowane w celu poszerzenia umiejętności i kompetencji.

e. „Edukacja pozaformalna” oznacza trwający całe życie proces, w ramach którego każda osoba kształtuje postawy i wartości oraz nabywa umiejętności i wiedzę, czerpiąc z oddziaływań i zasobów edukacyjnych występujących w jej środowisku oraz z życia codziennego (rodzina, grupy rówieśnicze, sąsiedzi, spotkania, biblioteka, media, praca, zabawa, itp.).

3. Związek pomiędzy edukacją obywatelską a edukacją o prawach człowieka

Edukacja obywatelska i edukacja o prawach człowieka są ściśle ze sobą powiązane i wzajemnie się wspierają. Różnice pomiędzy nimi dotyczą raczej przedmiotu zainteresowania i zakresu, niż celów i stosowanych praktyk. Edukacja obywatelska skupia się przede wszystkim na prawach i obowiązkach obywatelskich oraz aktywnym uczestnictwie, co ujmowane jest w odniesieniu do obywatelskiej, politycznej, społecznej, gospodarczej, prawnej i kulturalnej sfery życia społeczeństwa, podczas gdy edukacja o prawach człowieka zajmuje się szerszym

spektrum praw człowieka oraz podstawowych wolności w każdym aspekcie ludzkiego życia.

4. Struktury konstytucyjne i priorytety państw członkowskich

Przedstawione poniżej cele, zasady oraz polityki należy wdrożyć:

a. z należyтым poszanowaniem konstytucyjnej struktury każdego z państw członkowskich, z zastosowaniem środków właściwych dla tych struktur;

b. z uwzględnieniem priorytetów i potrzeb każdego z państw członkowskich.

Rozdział II – Cele i zasady

5. Cele i zasady

W opracowywaniu polityki, ustawodawstwa i praktyk państwa członkowskie powinny kierować się następującymi celami i zasadami.

a. Zapewnienie dostępu do edukacji obywatelskiej i edukacji o prawach człowieka każdej osobie znajdującej się na terytorium danego państwa.

b. Edukacja obywatelska i edukacja o prawach człowieka to proces trwający całe życie. Skuteczne uczenie się w tej

dziedzinie wymaga zaangażowania się wielu podmiotów, w tym decydentów, nauczycieli i pedagogów, osób uczących się, rodziców, instytucji edukacyjnych, władz oświatowych, urzędników służby cywilnej, organizacji pozarządowych, organizacji młodzieżowych, mediów oraz ogółu społeczeństwa.

c. Wszystkie formy edukacyjne i szkoleniowe z zakresu edukacji formalnej, nieformalnej oraz pozaformalnej odgrywają rolę w tym procesie i są one nieocenione w promowaniu zasad i osiągnięciu celów.

d. Organizacje pozarządowe i młodzieżowe wnoszą wartościowy wkład w edukację obywatelską i edukację o prawach człowieka, zwłaszcza poprzez edukację nieformalną i pozaformalną. Dlatego też należy im umożliwić działanie i udzielać stosownego wsparcia.

e. Wszelkie działania edukacyjne powinny być zgodne z wartościami i zasadami demokracji i praw człowieka oraz je promować. W szczególności sposób kierowania instytucjami edukacyjnymi, w tym szkołami, powinien odzwierciedlać i upowszechniać wartości związane z prawami człowieka oraz sprzyjać wzmocnieniu pozycji i pogłębianiu uczestnictwa osób uczących się, kadry nauczycielskiej, a także wszystkich zainteresowanych stron, w tym rodziców.

f. Istotnym elementem edukacji obywatelskiej i edukacji o prawach człowieka jest promowanie spójności społecznej i dialogu międzykulturowego, docenianie różnorodności i uznanie równości, w tym równouprawnienia płci. Dlatego kluczowe jest rozwijanie wiedzy oraz umiejętności interpersonalnych i społecznych, które ograniczają konflikty, sprzyjają poszanowaniu i zrozumieniu różnic występujących między poszczególnymi grupami etnicznymi i wyznaniowymi, budują wzajemne poszanowanie godności człowieka i wspólnych wartości, zachęcają do dialogu oraz promują pokojowe rozwiązywanie problemów i sporów.

g. Jednym z podstawowych celów edukacji obywatelskiej i edukacji o prawach człowieka jest nie tylko wyposażenie osób uczących się w wiedzę, zrozumienie i umiejętności, ale także wzmocnienie w nich gotowości do podejmowania działań na rzecz obrony i promowania praw człowieka, demokracji i rządów prawa w społeczeństwie.

h. Ciągłe szkolenie i rozwój kadry edukacyjnej, liderów młodzieżowych i samych trenerów w zakresie zasad i praktyk edukacji obywatelskiej oraz edukacji o prawach człowieka są kluczowe w zapewnieniu trwałej i efektywnej edukacji w tej dziedzinie. Tym samym powinny one być odpowiednio planowane i wspierane niezbędnymi środkami.

i. Należy zachęcać zaangażowane w edukację obywatelską i edukację o prawach człowieka wszystkie zainteresowane strony – decydentów, nauczycieli, osoby uczące się, rodziców, instytucje edukacyjne, organizacje pozarządowe, organizacje młodzieżowe, media oraz ogół społeczeństwa do partnerstwa i współpracy na wszystkich szczeblach: krajowym, regionalnym i lokalnym, by jak najlepiej wykorzystać wnoszony przez nich wkład.

j. Z uwagi na międzynarodowy charakter wartości i zobowiązań związanych z prawami człowieka oraz wspólne zasady stojące u podstaw demokracji i rządów prawa, istotne jest, by państwa członkowskie dążyły i zachęcały do podejmowania międzynarodowej i regionalnej współpracy w działaniach objętych niniejszą Kartą, a także do identyfikowania i wymiany dobrych praktyk.

Rozdział III – Polityki

6. Formalne kształcenie ogólne i zawodowe

Państwa członkowskie powinny włączyć edukację obywatelską i edukację o prawach człowieka do programów nauczania w edukacji formalnej na poziomie przedшкоlnym, podstawowym, gimnazjalnym i ponadgimnazjalnym, a także w kształceniu ogólnym i kształceniu i szkoleniu zawodowym. Państwa członkowskie powinny

również wspierać i monitorować edukację obywatelską i edukację o prawach człowieka oraz wносить zmiany w programach nauczania w celu zapewnienia ich aktualności oraz zagwarantowania trwałości w tej dziedzinie.

7. Szkolnictwo wyższe

Państwa członkowskie powinny promować, przy zachowaniu właściwego poszanowania dla zasady wolności akademickiej, włączanie edukacji obywatelskiej i edukacji o prawach człowieka w działalność instytucji szkolnictwa wyższego, w szczególności kształcących przyszłych nauczycieli i pedagogów.

8. Demokratyczne kierowanie

Państwa członkowskie powinny promować demokratyczne sposoby kierowania wszystkimi instytucjami edukacyjnymi przedstawiając je zarówno jako skuteczną metodę zarządzania, jak i praktyczną metodę uczenia się i doświadczania demokracji oraz szacunku dla praw człowieka. Wykorzystując odpowiednie środki, państwa te powinny promować i ułatwiać uczestnictwo osób uczących się, kadry pedagogicznej i zainteresowanych stron, w tym rodziców, w kierowaniu instytucjami edukacyjnymi.

9. Szkolenia

Państwa członkowskie powinny zagwarantować nauczycielom, innym pracownikom oświaty, liderom młodzieżowym i trenerom niezbędne przygotowanie wraz z ciągłym doskonaleniem oraz możliwościami rozwoju w zakresie edukacji obywatelskiej i edukacji o prawach człowieka. Zapewni to pozyskanie dogłębnej wiedzy i zrozumienie celów, zasad i właściwych dla tego rodzaju edukacji metod nauczania i uczenia się, jak również nabycie innych kluczowych umiejętności adekwatnych dla dziedziny w której uczą.

10. Rola organizacji pozarządowych, młodzieżowych i innych zainteresowanych stron

Państwa członkowskie powinny zwiększać rolę organizacji pozarządowych i młodzieżowych w edukacji obywatelskiej i edukacji o prawach człowieka, zwłaszcza w edukacji nieformalnej. Państwa te powinny widzieć w tych organizacjach i ich działaniach wartościowy składnik systemu edukacyjnego, zapewniając im wsparcie jakiego potrzebują, a także w pełni wykorzystywać nabytą przez te organizacje wiedzę specjalistyczną i doświadczenie we wszystkich formach edukacji. Państwa członkowskie powinny też upowszechniać i promować edukację obywatelską oraz edukację o prawach człowieka wśród

innych zainteresowanych stron, zwłaszcza mediów i ogółu społeczeństwa, by jak najbardziej zwiększyć ich wkład w rozwój tej dziedziny.

11. Kryteria ewaluacji

Państwa członkowskie powinny opracować kryteria ewaluacji skuteczności programów edukacji obywatelskiej i edukacji o prawach człowieka. Informacje zwrotne od osób uczących się powinny stanowić integralną część tych ewaluacji.

12. Badania

Państwa członkowskie powinny inicjować oraz promować badania w zakresie edukacji obywatelskiej i edukacji o prawach człowieka, co pozwoli na ocenę bieżącej sytuacji i dostarczenie zainteresowanym stronom, w tym decydom, instytucjom edukacyjnym, dyrektorom szkół, nauczycielom, osobom uczącym się, organizacjom pozarządowym i młodzieżowym, danych porównawczych, które pozwolą na oszacowanie skuteczności i doskonalenie praktyk w tym zakresie. Przedmiotem badań mogą być m.in. programy nauczania, innowacyjne praktyki, metody nauczania i sposoby ewaluacji, w tym kryteria oceny i wskaźniki. Państwa członkowskie powinny wymieniać się wynikami swych badań z innymi państwami członkowskimi i zainteresowanymi stronami.

13. Umiejętności potrzebne do promowania spójności społecznej, doceniania różnorodności oraz rozwiązywania konfliktów

Państwa członkowskie powinny promować, we wszystkich dziedzinach edukacji, podejścia edukacyjne i metody nauczania, które mają na celu uczenie się wspólnego życia w społeczeństwie demokratycznym i wielokulturowym, a także umożliwienie osobom uczącym się nabywania wiedzy i umiejętności potrzebnych do promowania spójności społecznej, doceniania różnorodności i uznania równości, szacunku dla różnic – zwłaszcza pomiędzy różnymi grupami wyznaniowymi i etnicznymi – rozwiązywania nieporozumień i konfliktów w sposób pokojowy z poszanowaniem praw innych osób, a także zwalczania wszelkich form dyskryminacji i przemocy, w szczególności zastraszania oraz napastowania.

Rozdział IV – Ewaluacja i współpraca

14. Ewaluacja

Państwa członkowskie powinny regularnie poddawać ewaluacji i dostosowywać strategię oraz politykę, które zostały przyjęte w związku z niniejszą Kartą. Mogą tego dokonywać we współpracy z innymi państwami członkowskimi, na przykład na szczeblu regionów.

Każde z państw członkowskich może zwrócić się o wsparcie do Rady Europy.

15. Współpraca w dalszych działaniach

W swych działaniach na rzecz osiągnięcia celów niniejszej Karty i wdrażania jej zasad państwa członkowskie powinny tam, gdzie to stosowne, współpracować ze sobą bezpośrednio lub za pośrednictwem Rady Europy poprzez:

a. dążenie do realizacji zadań stanowiących przedmiot wspólnego zainteresowania i przyjętych priorytetów;

b. wzmacnianie i rozwijanie działań wielostronnych i transgranicznych, w tym istniejących sieci koordynatorów edukacji obywatelskiej i edukacji o prawach człowieka;

c. rozwój, wymianę, identyfikację, normowanie i upowszechnianie dobrych praktyk;

d. informowanie wszystkich zainteresowanych stron, w tym społeczeństwa, o celach Karty i postępach w jej wdrażaniu;

e. wspieranie działalności europejskich sieci organizacji pozarządowych, młodzieżowych, nauczycieli i pedagogów, oraz współpracy między nimi.

16. Współpraca międzynarodowa

Państwa członkowskie powinny w ramach struktur Rady Europy wymieniać się z innymi organizacjami międzynarodowymi rezultatami swoich działań z zakresu edukacji obywatelskiej i edukacji o prawach człowieka.

**Departament ds. Edukacji
Rada Europy**

F-67075 Strasbourg Cedex

Tel.: +33 (0)3 88 41 35 29

Fax: +33 (0) 3 88 41 27 88

Internet: <http://www.coe.int/edc>